

MIHAELA MOCANU & OANA PANAITÉ
 Doctorande, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași

Măști ale gazetarului în publicistica eminesciană

Publicist's Masks in Eminescu's Journalistic Work

Keywords: Eminescu, journalistic work, masks, semiosis.

Abstract: The identification and the analysis of some labels attached to the publicist Eminescu, labels that have evolved into masks that debase the publicist's image by blocking the access to the real essence of Eminescu's journalistic work, represent the Ariadne's thread in our text. The “retrograde”, “nationalist”, “xenophobe” and “anti-Semite” masks are argued and taken down by references to the poet's manuscripts and treatises. We consider that a critical reading of these “masks” that have been unfairly attached to the journalist Eminescu, underlines the dangers that may lurk in an interpretation grille which eludes the socio-historical horizon of the texts.

1. Cadru general

Demersul nostru vizează identificarea și analiza unor etichete care au fost anexate de-a lungul timpului gazetarului Eminescu, etichete care sunt tot atâtea măști ce pervertesc imaginea jurnalistului, împiedicând accesul la adevărata problematică a publicisticii eminesciene. Lăsate pentru multă vreme într-un con de umbră, articolele publicate de poet în presa vremii au generat controverse aprinse în exegeza românească, generând judecăți de valoare care au la bază, de multe ori, excerpte tendențioase din corpul articolelor. Plecând de la premisa că Eminescu nu are nevoie de apărarea nimănui și că laudele sau criticile la adresa lui nu știrbesc cu nimic valoarea operei sale, considerăm că o lectură critică a „măștilor” atribuite jurnalistului eminescian subliniază pericolele unor grile de interpretare care eludează orizontul social-istoric în care se înscriu textele.

Imanentă ființei umane, după cum sugerează și etimologia (*persoană* < lat. *persona* = „mască de teatru”), ideea de mască răspunde dimensiunii histrionice a omului, îndeplinind funcții extrem de variate: camuflare, deghizare, travestire, transfigurare, metamorfoză, mediere, ocrotire, mistificare ș.a. Johan Huizinga asociază masca dimensiunii ludice a existenței umane, ca semn al transcenderii biologicului, dar și ca „triumf al variabilității împotriva rigidității” (Huizinga 1977: 9).

Conceptul de *mască* este vehiculat, de cele mai multe ori, în legătură cu termeni precum *iluzie*, *contrafacere*, *ficțiune*, asociați analizei raportului omului cu lumea și alteritatea, a relației dintre esență și aparență. Corelativele *formă-conținut*, *interior-exterior*, *autenticitate-falsitate*, *clar-obscur* circumscriu tot atâtea valențe ale procesului de semioză pe care îl pune în joc simbolul măștii. În analiza noastră, acordăm întâietate accepțiunii de contrafacere a conceptului de *mască*, de pervertire/camuflare a esențelor care rezidă în lumea de sensuri propusă de publicistica eminesciană.

2. Jurnalistul – o nouă fațetă a personalității creatoare eminesciene

În literatura de specialitate se consideră că între eul poetic și eul gazetăresc fractura este atât de adâncă, încât se poate vorbi de o nouă față a lui Eminescu pe care

ne-o relevă publicistica. Departe de imaginea luciferică construită de creația poetică, publicistica eminesciană, printr-o aparentă sciziune între eul poetic și eul gazetăresc, pare a contura o imagine diferită a creatorului. Dincolo de diferențele de expresie și de conținut, justificabile în contextul apartenenței la domenii variate de cunoaștere, creația literară și publicistica eminesciană prezintă însă evidente elemente de continuitate, de interferențe tematice și de expresie, intuite de Perpessicius, care declara profetic în 1972: „Istoricii literari și esteticienii vor stabili într-o bună zi cât de unitară a fost existența materială și sufletească a poetului, câtă prezență artistică și ideologică este în articolul său de ziar ca și în poema cea mai hieratică...” (Eminescu 1972: 47). O analiză contrastivă a limbajului politic și a limbajului poetic eminescian surprinde zona de suprapunere a acestora, dar și mărcile specifice.

Gazetar angajat, receptiv la problemele epocii, extrem de acid și intransigent cu ceilalți, dar și cu sine însuși, Eminescu se prezintă, în ciorna unei scrisori rămasă în manuscris, adresată directorului unui ziar (probabil Iosif Vulcan): „Nu sunt scriitor de meserie, n-o zic asta ca să vă fac atenți asupra acestor rânduri, ci a vă da a înțelege că numai nescriind încă pân-acum prin jurnale, nu mi-am putut netezi simțământul sub vorbe linse și lucii.” (Ms. 2257, 785r-185v). Este exprimată în aceste rânduri una dintre primele profesii de credință pe care poetul le face în spațiul gazetăriei, dar și promisiunea unui verb care sparge barierele lingvistice curente în epocă, manierismul, clișeele, în favoarea unei expresii obiective și curajoase. Distanțarea de stilul gazetăresc cultivat până atunci se face simțită atât prin diversitatea temelor abordate, care ating probleme esențiale pentru politica țării, cât și prin forma de prezentare – expresia jurnalistică fiind diferită de patosul și retorismul specific gazetăriei secolului al XIX-lea. Lectura articolelor evidențiază apelul permanent la surse de autoritate în domeniile abordate, folosirea constantă a paremiologiei românești și străine în construirea demersurilor argumentative, refuzul oricărei înregimentări politice care i-ar fi pervertit scrisul, respectul față de adevărul istoric și critica severă la adresa clasei politice aservite intereselor Marilor puteri.

Primele manifestări gazetărești ale poetului datează din perioada studiilor vieneze, când începe să colaboreze la publicații ale românilor din Imperiul austro-ungar precum „Albina”, „Telegraful” sau „Viața românească”. În vârstă de 20 de ani, tânărul student nu poate rămâne indiferent la problemele românilor aflați sub dominație străină, considerați tolerați în propria țară, și se înscrie în cercurile studențești, militând pentru independența națională. Primele sale articole cu subiect politic, semnate cu pseudonimul Varro, prezintă situația românilor din Imperiu: *Să facem un congres* („Federațiunea”, III, nr. 33, 5/17 aprilie 1870), *În unire e țaria* („Federațiunea”, III, nr. 34, 10/22 aprilie 1870) și *Ecuilibrul* („Federațiunea”, III, nr. 38, 22 aprilie/4 mai 1870). Textele debutului lasă să se întrevadă siguranța polemistului din articolele de mai târziu și verbul virulent: „Ungurii nu sunt superiori în nimica națiunilor cu cari locuiesc la un loc; și acest palat de spume mincinoase cu care au înșelat Europa e, de aproape privit, forma ridicolă a unor pretențiuni ridicole. Kant numește ridicolul risipirea spontană a unei așteptări mari într-o nimica întregă, adică: parturiunt montes, nascitur ridiculus mus” (Eminescu 1980: 95).

Laboratorul activității desfășurate de gazetar în această perioadă se reflectă în manuscrise, în care regăsim, alături de transcrieri din tratate de specialitate, prelucrări

successive ale textelor destinate tiparului. Acribia, resimțită în spațiul creației literare, devine o constantă și în cadrul activității jurnalistice a poetului. Pasiunea pentru gazetărie se simte în fiecare literă a articolelor eminesciene, în ciuda unor afirmații întâlnite în manuscrise: „Sunt strivit, nu mă mai regăsesc și nu mă mai recunosc. Aștept telegramele Havas ca să scriu, iar scriu de meserie, scrie-mi-aș numele pe mormânt și n-aș mai fi ajuns să trăiesc” (apud Călinescu 1986: 147).

Asemenea însemnări au generat ipoteza că gazetăria reprezintă principala cauză a nefericirii poetului, unul dintre elementele care vor contribui la declanșarea bolii de mai târziu. În volumul memorialistic *Amintiri*, Ioan Slavici mărturisește implicarea totală a poetului în activitățile pe care le desfășura și exigența pe care o manifesta în elaborarea textelor: „Ca scriitor Eminescu strica multă hârtie, căci făcea multe corecturi mai ales în ceea ce privea alegerea vorbelor și ținea să dea la tipografie manuscriptul curat și citeț. (...) Împrejurul mesei lui de scris era deci mereu plin de hârtii rupte” (Slavici 1998: 138).

Fără a fi om politic, Eminescu prezintă și analizează, documentat și rece, viața politică românească din cea de-a doua jumătate a veacului al XIX-lea; intră în dialog cu societatea contemporană și cu istoria, privește cu ochi critic moravurile politicianilor și propune soluții pentru situația economică și politică a țării. Articolele sale oferă o imagine a societății românești în pragul epocii moderne, reflectând prefacerile sociale, economice și politice prin care trece țara. Discursul politic eminescian oferă nu numai o imagine dinamică a vieții social-politice și a raporturilor de forță de pe scena politică a vremii, dar și o mostră a discursului jurnalist specific epocii, a limbajului politic și a stilului argumentativ utilizat de gazetarii timpului.

3. Orizonturi ale receptării

În analiza publicisticii eminesciene, exegeza eludează de multe ori conținutul articolelor, fiind atrasă mai mult de amănunte biografice sau de impactul unor formule-șoc (*antisemit, xenofob, naționalist, reacționar*) adoptate *ad-litteram*, fără verificări în planul scrisului eminescian. Excerptarea unor fragmente din corpul articolelor și coroborarea acestora cu diverse însemnări din manuscrise conduc la pervertirea imaginii jurnalistului, prin anexarea unor șabloane interpretative perpetuate de-a lungul timpului, care împiedică instaurarea unei lecturi autentice a publicisticii poetului. Judecățile de valoare oscilează între adulație și blam, conducând fie la o fetișizare sau o supraevaluare a creației publicistice eminesciene, fie la o contestare vehementă a acesteia. Atât atitudinea adulatorie, encomiastică, cât și cea de denigrare, de tăgăduire a oricărei valori a publicisticii, sunt periculoase, obliterând înțelegerea în marginea textului.

Trecerea în revistă a principalelor „măști” atașate gazetarului Eminescu și prezentarea factorilor care au determinat aceste judecăți de valoare evidențiază diferențele de receptare înregistrate de-a lungul timpului și prejudecățile care guvernează interpretarea textelor. Pornind de la concepția social-politică a lui Mihai Eminescu, așa cum se concretizează în articolele sale, se conturează diferite ipostaze ale jurnalistului Eminescu, însoțite de tot atâtea acuze, dintre care cele de reacționarism, naționalism, xenofobie și antisemitism sunt cele mai frecvente, proliferându-se până astăzi.

a. Eminescu-reacționar

Aprecierea de „reacționarism”, vehiculată de la Dobrogeanu-Gherea la E. Lovinescu, a acționat ca un factor inhibitor pentru analizele ulterioare ale gazetăriei, fiind construită pe refuzul jurnalistului în ceea ce privește alinierea țării noastre la realitățile Occidentului, cu preponderență atunci când intrau în relație de incompatibilitate cu valorile și specificul național. Adoptând o atitudine critică față de persoanele pentru care cunoștințele însușite în Occident devin principii absolute, ignorând determinările istorice ale fenomenelor, Eminescu sprijină preluarea „formelor noi”, din afară, doar atunci când acestea răspund unor nevoi interne și sunt adaptate realităților țării noastre. Jurnalistul se înscrie în linia deschisă de Titu Maiorescu care condamnă graba nejustificată în preluarea formelor occidentale, fără a se fi pregătit în prealabil, prin educație și culturalizare, terenul pentru asimilarea acestora. Referindu-se la viziunea jurnalistului asupra progresului, așa cum este reflectată în proza sa politică, Zigu Ornea, remarcând atitudinea potrivnică înnoirilor capitaliste, acuză poetul de credință în „himera unei Româнии eminamente rurale, admițând – in extremis – acele ramuri industriale care puteau prelucra produse agrare” (Ornea 1997: 9-12). Aceeași concepție o împărtășește și Garabet Ibrăileanu când afirmă că poetul-gazetar este un exponent al răzeșimii și al breslașilor care privește cu mefiență spre înnoirea structurilor (Ibrăileanu 2001: 160).

Eticheta de reacționar, anexată mai întâi de ziaristi de la „Românul”, suscită răspunsul lui Eminescu care notează în 17 august 1879, în „Timpul”:

„Maniera noastră de-a vedea e pe deplin modernă: pentru noi statul e un obiect al naturii care trebuie studiat în mod individual, cu istoria, cu obiceiurile, cu rasa, cu natura teritoriului său, toate acestea deosebite și neatârând câtuși de puțin de la liberul arbitru al indivizilor din cari, într-un moment dat, se compune societatea. De aceea, dacă tendențele și ideile noastre se pot numi reacționare, epitet cu care ne gratifică adversarii noștri, această reacțiune noi n-o admitem decât în înțelesul pe care i-l dă fiziologia, reacțiunea unui corp capabil de a redeveni sănătos influențelor stricacioase a elementelor străine introduse înlăuntrul său.” (Eminescu 1989: 315)

Pornind de la afirmația gazetarului, în construirea demersului său argumentativ, Theodor Codreanu subliniază că acuza de reacționar pare „să fi culminat după moartea poetului în anii proletcultismului, dar mai cu seamă în perioada postdecembristă” (Codreanu 2010: 60) și consideră mai profitabilă transformarea acestui „defect” al publicisticii eminesciene într-o calitate, prin reconsiderarea semantică a termenului „reacționar” în sensul pe care ni-l sugerează însuși poetul: de a reacționa împotriva progresului asumat de liberali, atunci când acesta are consecințe dezastruoase pentru țară.

Un alt element care sprijină eticheta de reacționar îl reprezintă „mitul vârstei de aur”, prezent în poezie și constant în corpul articolelor. Eminescu evocă frecvent domnia lui Mircea cel Bătrân, Ștefan cel Mare, Matei Basarab, personalități istorice considerate elemente de referință pentru epocile de strălucire din istoria națională: „Pe noi ne ajunge în întunericul în care ne aflăm o rază din vremea lui Mircea cel Bătrân și a lui Ștefan cel Sfânt, pe noi ne-ajunge încă amintirea lui Mateiu Basarab...” (Eminescu 1989: 361). Permanent termen de referință pentru prezent, trecutul glorios apare ca un leitmotiv în publicistica eminesciană. Conștient însă de

imposibilitatea unei întoarceri a vechilor stări de lucruri, jurnalistul notează în 9 decembrie 1882: „Nu restabilirea trecutului; stabilirea unei stări de lucruri oneste și sobre, iată ținta la care se mărginește oricine din noi” (Eminescu 1985b: 237). Paseismul lui Eminescu a furnizat mereu argumente celor care i-au atașat poetului eticheta de reacționar, ignorând că reacționarismul acestuia se traduce printr-o admirație constantă față de trecutul istoric, conceput ca sursă de modele și soluții pentru prezent, prin grija pentru conservarea tradițiilor naționale, prin dezamăgirea produsă de oamenii și de realitățile timpului său, precum și prin convingerea că progresul se poate realiza doar prin valorificarea experiențelor înaintașilor.

b. Eminescu naționalist

Veacul al XIX-lea aduce în prim plan o problemă stringentă pentru majoritatea popoarelor europene: problema statului național. În acest context, naționalismul românesc reprezintă o reacție la prefacerile economice, politice, sociale și culturale prin care trece țara în această perioadă. Într-o epocă în care o mare parte a teritoriului național se află încă sub dominație străină, când cele două principate unite își câștigă independența doar după războiul din 1877, când România se află sub permanenta amenințare a luptei pentru supremație a marilor imperii vecine, naționalismul eminescian, înscris în contextul luptei pentru independență a neamului românesc, impune interpretarea într-o nouă cheie.

Militând pentru apărarea ființei naționale, pentru promovarea valorilor autohtone, Eminescu consideră istoria și limba națională factori esențiali în păstrarea identității de neam, căci amenințarea marilor Puteri vizează nu numai configurația teritorială, ci și valorile și credințele autohtone. În acest context, insistența cu care gazetarul revine asupra unificării ortografiei și a cultivării limbii naționale își găsește justificare în dragostea acestuia pentru neamul românesc. În viziunea lui, limba națională constituie premisa fundamentală pentru o cultură și o civilizație proprie, astfel încât „limba și spiritul, limba și naționalitatea sunt pentru Eminescu aproape sinonime” (Storfa 2003: 28). Apărător al națiunii române și al valorilor naționale, denunțând pericolul influențelor externe, gazetarul combate în paginile de ziar cosmopolitismul, considerând că numai în și prin limbă se păstrează specificul național, naționalitatea; că doar prin limbă națiunea își exprimă ideile și sentimentele, se prezintă caracterul poporului și ceea ce îl deosebește de alte popoare. Subliniind că „naționalismul eminescian” trebuie citit prin grila contextului social-istoric al epocii, Alexandru Sereș afirmă: „Naționalismul său nu e funciar, ci contextual, folosit aproape exclusiv ca armă împotriva liberalismului, pe care poetul-ziarist îl combate machiavelic, urmărind cu obstinție scopul său – apărarea valorilor conservatorismului” (Sereș 2000: p. 39).

În măsura în care naționalism înseamnă susținerea ideii naționale, într-o epocă în care câștigarea independenței de stat era încă un deziderat, Eminescu corespunde acestei imagini, dar revendicarea lui de către legionari ca simbol al naționalismului extremist nu poate fi generată decât de o grilă ideologică de interpretare.

c. Eminescu xenofob

Acuzația de xenofobie se află în strânsă legătură cu teoria „păturii superpuse”, expusă de Eminescu în articolele sale, și care ilustrează poziția economică a jurnalistului. Critica la adresa pătrunderii dominației străine exprimă în fond temerea gazetarului în ceea ce privește pierderea identității naționale, iar raportarea la contextul social-istoric al epocii devine și în acest caz imperioasă pentru a putea înțelege afirmațiile dure ale jurnalistului: „Dar ce mai la deal la vale? Orice etnolog străin, german ori francez, a recunoscut și va recunoaște că, în cea mai mare parte, pătura superpusă acestui popor e neromână. Neromână nu cu legea civilă, nu cu dreptul public, nu cu constituția, ci cu neamul și cu obiceiurile rele. Atât de străini încât nu le e cu puțință nici de a înțelege pe român, precum acesta îi ocolește și nu vrea să-i înțeleagă pe ei” (Eminescu 1985a: 277). Se regăsește aici ideea că adeziunea la viața spirituală a poporului român și împărtășirea aceluiași valori și credințe sunt mai importante decât originea, decât cetățenia. Joachim-Peter Storfă identifică o „concepție maniheistă” a lui Eminescu, potrivit căreia tot ce este românesc este calificat drept frumos și bun, în vreme ce străinismul este în totalitate negativ (Storfă 2003: p. 39). Responsabili de starea jalnică a țării sunt în special două nații, evreii și grecii cărora, ori de câte ori se impune, jurnalistul le recunoaște meritele: „Nu toți pungășii pe cari i-au adus fanarioții, nu toți Cârjaliii și Caragialâii, nu toate stârpiturile Fanarului și ale Orientului, nu toți bandiții lui Pazvan și Ypsilant pot pretinde a fi din societatea romană” (Eminescu 1985b: 351).

Al. Oprea subliniază că numai la o lectură grăbită a articolelor lui Eminescu și prin eludarea contextului social-istoric textele poetului pot fi bănuite de xenofobie (Oprea 1983: 164). Repudierea „străinismului” este tot o dovadă a interesului față de problemele țării și a grijei pentru situația grea a țărănimii. Pătura superpusă este alcătuită, potrivit jurnalistului, din elemente alogene, mai vechi, care se „aclimatizaseră” în societatea românească, și din imigrări din imperiile vecine. Elementele autohtone, extrem de puține, reprezintă în principal persoane care au urcat în ierarhia socială pe căi ilicite și nu prin meritele personale. Marea majoritate a populației este formată din țărănime și ea riscă să fie sufocată prin îngroșarea păturii de funcționari pe care trebuie să o susțină. Pericolul previzionat este transformarea țării într-o zonă de polarizare a populațiilor neproductive din marile imperii. Învinuit de gazetarii de la „Românul” de situare pe poziții rasiale, Eminescu răspunde acestora, și, implicit, detractorilor de mai târziu:

„Nu cerem și nu voim, precum insinuă «Românul», estermnarea cu sabia a elementelor hibride. Dar ceea ce pretindem pozitiv e ca asemenea elemente să nu fie determinante, domnitoare în statul român. Nu ne opunem dacă ele se vor hrăni prin muncă proprie, dar nu exploatănd munca altora. Nu avem nimic de zis dacă Serurie se va ocupa cu cinstita cismărie, Bosnagi cu zidăria. Dar în capul unui stat român nu se cade să vedem aproape exclusiv numai oameni străini, incapabili de-a pricepe geniul poporului nostru și, până la un grad oarecare, incapabili de a-l iubi și de a-l cruța.” (Eminescu 1985a: 324)

Aceasta este atitudinea constantă a jurnalistului, pentru care, orice amestec din afară, nu poate decât să împiedice evoluția naturală, firească, a realităților sociale, economice și politice interne și să înăbușe specificul național.

d. Eminescu antisemit

Privind antisemitismul românesc în contextul mai larg al celei de-a doua jumătăți a veacului al XIX-lea, în strânsă legătură cu situația din alte țări ale Europei, Joachim-Peter Storfa consideră fenomenul imigrației evreiești în România relativ nou în această perioadă, fiind favorizat, pe de o parte, de condițiile precare de viață ale populației evreiești din Rusia și Polonia, iar pe de altă parte, de înlăturarea restricțiilor comerciale din Principate (Storfa 2003: p. 57). În contextul în care, în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea, creșterea demografică a evreilor este mai mare decât a românilor, ajungând să fie majoritari în orașe precum Dorohoi, Fălticeni, Botoșani, Iași, neliniștea populației este perfect motivată. În acest context, Eminescu își intensifică polemicile și criticile la adresa evreilor. În urma congresului de la Berlin (1878), care acordă drepturi egale tuturor locuitorilor țării, indiferent de confesiune, atitudinea antisemitică se amplifică. Construită fiind în primul rând pe rațiuni de ordin economic și politic, problema evreiască se află în centrul atenției. Judecat prin prisma îngrijorării poetului privind soarta națiunii române, antisemitismul eminescian trebuie reconsiderat: „Pe baza publicațiilor sale nu i se poate reproșa lui Eminescu că ar fi un antisemit pur-sânge și că ar încerca să dovedească inferioritatea biologică a evreilor, pentru ca apoi să deducă din aceasta o politică a nimicirii. (...) Îngrijorarea sa principală o constituiau situația socială și consecințele unei masive imigrări evreiești în Moldova” (Storfa 2003: 63).

În sprijinul nostru vine însuși poetul care subliniază în articolele sale că este departe de a-i urî pe evrei, preocupat fiind mai degrabă de instinctul de conservare al nației din care face parte. Anul 1881 este anul în care Eminescu dedică un număr impresionant de articole chestiunii evreiești, intrând în polemică cu unele ziare evreiești precum „Fraternitate”, „Cumpăna” sau „Apărătorul”. Astfel de texte au făcut ca eticheta de antisemit să fie aplicată consecvent jurnalistului, cu oscilații între catalogare fără apel și nuanțări ale poziției adoptate de acesta. A declara antisemit pe autorul articolului *În contra maltratării evreilor*, publicat în „Curierul de Iași”, la 29 septembrie 1876, pare, cel puțin la prima vedere, o nedreptate, chiar dacă jurnalistul emite adesea afirmații extrem de dure la adresa evreilor, reproșându-le refuzul de a se adapta la specificul țărilor în care se stabilesc, precum și natura îndeletnicirilor economice. Totuși gazetarul nu este exclusivist în judecarea evreilor, declarându-se în repetate rânduri împotriva violenței față de aceștia, și lăudând meritele lor în plan economic. Trebuie subliniat că, de cele mai multe ori, judecățile de valoare asupra publicisticii eminesciene sunt influențate de orizontul ideologic al interpreților, un exemplu concludent în acest sens fiind Zigu Ornea, editor, critic, istoric literar, publicist și scriitor român de origine evreiască, care dedică o mare parte din activitatea sa identificării unor tendințe antisemite în creația scriitorilor români și care formulează critici vehemente la adresa lui Eminescu.

Apreciind că antisemitismul eminescian este mai mult o atitudine fiziocratică față de „clasa sterilă”, G. Călinescu își exprima speranța că lucrurile se vor clarifica în această privință (Călinescu 1946: p.75). Din păcate, la peste un secol de la moartea poetului, asemenea etichete sunt încă prezente în exegeza eminesciană.

Concluzii

Fiecare dintre măștile care i-au fost atribuite jurnalistului – împreună și considerate separat – poartă amprenta ancorării ideologice a interpreților. Lipsa unei situații în context a operei eminesciene determină distanțarea de lumea de sensuri pe care poetul o creează în permanență, iar întoarcerea la textul eminescian, din prisma epistemei caracteristice epocii noastre și cu conștientizarea presupuzițiilor care domină receptarea, oferă șansa unei reevaluări a semnificatului publicisticii eminesciene. Demersul hermeneutic, înțeles ca dialog productiv al interpretului cu opera, are ca prim obiectiv decelarea întrebărilor fundamentale la care răspund articolele poetului, dincolo de aplicarea unor grile procustiene de lectură. O perspectivă integratoare asupra publicisticii eminesciene, prin corelarea multiplelor dimensiuni ale actului de comunicare actualizate, are avantajul de a reduce subiectivismul unor perspective univoce, mistificatoare. Apelul constant la conținutul/substanța articolelor oferă condițiile de obiectivare a interpretării jurnalisticii eminesciene, ferind-o de judecăți de valoare *ad libitum* care exced marginile textului. Fără ca suprapunerile dintre eul poetic și eul jurnalistic să fie totale, confruntarea celor două ipostaze ale creatorului permite conturarea unei viziuni integratoare asupra celui numit „omul deplin al culturii române”.

BIBLIOGRAFIE:

A. Izvoare:

- Eminescu 1980: Mihai Eminescu, *Opere*, vol. IX, Ediția Perpessicius, București, Editura Academiei.
- Eminescu 1989: Mihai Eminescu, *Opere*, vol. X, Ediția Perpessicius, București, Editura Academiei.
- Eminescu 1984: Mihai Eminescu, *Opere*, vol. XI, Ediția Perpessicius, București, Editura Academiei.
- Eminescu 1985a: Mihai Eminescu, *Opere*, vol. XII, Ediția Perpessicius, București, Editura Academiei.
- Eminescu 1985b: Mihai Eminescu, *Opere*, vol. XIII, Ediția Perpessicius, București, Editura Academiei.

B. Literatură secundară

- Călinescu 1946: G. Călinescu, *Eminescu la ordinea zilei*, în „Națiunea” din 28 aprilie.
- Călinescu 1986: G. Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu*, București, Editura Minerva.
- Codreanu 2010: Theodor Codreanu, *Polemici incorecte politic*, Râmnicu-Sărat, Ed. Rafet.
- Dobrogeanu-Gherea: 1956, C. Dobrogeanu-Gherea, *Studii critice*, București, E.S.P.L.A.
- Ibrăileanu: 2001, G. Ibrăileanu, *Spiritul Critic în Cultura Românească*, Iași, Editura Tipo Moldova.
- Lovinescu: 1972, E. Lovinescu, *Istoria civilizației române moderne*, București, Editura Științifică.
- Noica: 1975, Constantin Noica, *Eminescu sau gânduri despre omul deplin al culturii românești*, București, Editura Eminescu.

- Oprea: 1983, Al. Oprea, *În căutarea lui Eminescu gazetarul*, București, Editura Minerva.
- Ornea: 1997, Zigu Ornea, *Publicistica eminesciană de la „Timpul”*, în „România literară”, nr. 23.
- Paleologu: 2000, Al. Paleologu, *Cum stăm cu Eminescu*, în „Viața Românească”, nr. 1.
- Sereș: 2000, Alexandru Sereș, *Naționalismul lui Eminescu*, în „Familia”, nr. 4.
- Slavici: 1998, Ioan Slavici, *Amintiri*, Editura Viitorul Românesc, Deva.
- Storfa: 2003, Joachim-Petre Storfa, *Scrierile politice ale lui Mihai Eminescu*, București, Ed. Paideia.
- Vatamaniuc: 1996, D. Vatamaniuc, *Publicistica lui Eminescu 1877-1883, 1888-1889*, București, Editura Minerva.